

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 15 (8599)

14 АПРЕЛЬ

2016 йыл

КИШИ ЮМА

КОБКЕК АЙЫ

Баасы 5 маънет

1931-нши йылдан алып шыгады

РАЙОН ЙЙЫНЫ

Кезекли сессия

2016-ншы йылдың 28-нши апрелинде 10.00 сабатте «Ногайский район» МО-сынынъ 5-нши кере шакыртылган Депутатлар Ййынынынъ 30-ншы сессиясы озгарылаек. Онынъ ис куьнделинде тоьмендеги сораулар кара-лаяк:

1. Ногай районы бойынша Россия ОМВД начальнигининъ куллыгын юритувщи У.Бейтулаевтинъ «2015-нши йылда Ногай районы бойынша Россия ОМВД аьрекетти акында» эсап беруви.

2. «Ногайский район» МО-сынынъ ваькилли органынынъ Тергев-эсаплав палатасынынъ Председателининъ эсап беруви.

3. «Ногайский район» МО-сынынъ 5-нши кере шакыртылган Депутатлар Ййынынынъ 2016-ншы йыл 29-ншы февралда

УЛЛЫ ЕНЪУВДИНЪ 71 йыллыгына

Аьзирлик коьрип

«Ногайский район» МО еринде Уллы Енъувдинъ 71-нши йыллыгына багысланган шараларга аьзирлик коьрув эм оларды озгарув бойынша тоьмендеги сырасы ман уйгынлав комитет туьзилген:

Янбулатов К.З. – «Ногайский район» МО аькимбасы, комиссия председатели.

Шангереев Р.С. – «Ногайский район» МО администрация аькимбасынынъ куллыгын юритувщи, комиссия председателининъ орынбасары.

Комиссия аьзалары:

Межитов А.З. – «Ногайский район» МО администрация аькимбасынынъ орынбасары.

Санглибаев М.Д. – «Ногайский район» МО администрация аькимбасынынъ орынбасарынынъ куллыгын юритувщи.

Шандавова Т.Н. – «Ногайский район» МО администрация ислери мен заведующий.

Абубекерова С.К. – Район кыскакылар советининъ председатели.

Авезов А.М. – «Ногайский район» МО-сында УСЗН начальниги.

Бекбулатов М.С. – Яшавшыларды социаллык яктан коршала фондзынынъ директоры.

Баймурзаев М.Б. – ДР-нынъ «Ногайское райветуправление» ГБУ начальниги (соьилесуьвге коьре).

Бейтулаев У.С. – Ногай районы бойынша Россия ОМВД начальнигининъ куллыгын юри-

линде кабыл этилинип алынган. «Ногайский район» МО ваькилли органынынъ аппаратын, авыл поселениелерди эм муниципаллык бюджет учреждениелерди акшалай кыйын акын тоьлев акында деген 184-нши номерли карарын толтырувдынъ барысы акында.

4. «Ногайский район» МО еринде ДР-нынъ туьзликтеги районлар хозяйстволарына берилген коьшимли малшылык ерлерининъ правовой аьлин токтастырув эм оларды армаганда пайдалы кулланув уьшин Ногай районынынъ авыл поселениелерининъ муниципаллык туьзилислерине беруьв акында.

5. «Ногайский район» МО-сынынъ 2016-ншы йылга бюджетине туьрленислер киритуьв акында.

6. Туьрли сораулар.

туьвши.

Башантавова Н.Н. – «Ногайский район» МО администрациясынынъ архив сораулары бойынша бас специалисти.

Кудайбердиев Я.Т. – маданият боьлигининъ начальниги, «Ногайский район» МО администрация аькимбасынынъ маданият бойынша орынбасары.

Кожаева Э.Ю. – «Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ бас редакторы (соьилесуьвге коьре).

Лукманов А-З.Х. – «Ногайский район» МО-сынынъ Депутатлар Ййынынынъ дайымлык негизиндеги депутаты.

Менглиязов А.Я. – «Ногайский район» МО администрациясынынъ «Авыл хозяйство управленияси» МБУ начальниги.

Мурзагишиев Р.Т. – «Ногайский район» МО Аькимбасында Аксакаллар советининъ председатели.

Менласанов А.К. – «Ногайский район» МО администрациясынынъ физкультура эм спорт бойынша бас специалисти.

Отегенова К.Ю. – «Ногайский район» МО администрациясынынъ билимлендируьв боьлигининъ начальниги.

Сангишиев А.М. – Согыс, ис, Савытлы куьшлер эм православа органлар ветеранларынынъ райсоветининъ председатели.

Сарсеев С-А.А. – «Яслык» МЦ МБУ директоры.

Авыл поселениелер аькимбаслары.

ЙОЛЫГЫС

РФ Государстволык Думасынынъ депутаты У.Умаханов:
«Мен дайым да халк пан бирге»

Бу юма дуьйсемби куьн «Ногайский район» МО администрациясында РФ Федераллык Ййынынынъ Государстволык Думасынынъ депутаты, «За Россию!» деп аталган Отракроссиялык халк фронтыннъ Дагестан Республикасы бойынша боьлигининъ кураторы Умахан Магомедгаджиевич Умаханов пан йолыгыс оьткерилди.

Йолыгыста «Ногайский район» МО аькимбасы Казмагомед Янбулатов, район активи, учреждениелер, организациялар ис коллективлери катнастылар.

Йолыгысты К.Янбулатов ашып, У.Умахановтынъ депутатлык аьрекетти мен ййыйлганларды кыскаш таныстырды.

Оьз соьзинде У.Умаханов быйыл сентябрьде элимизде болаек РФ Федераллык Ййынынынъ Государстволык Думасына депутатларды сайлаулар ман байланыста ол Кизляр, Тарумов, Ногай районлары бойынша сайлау округиннан депутатка кандидат этилинип бел-

гиленгенин билдирди. Онынъ айтувы ман, ол патшалыгымыздынъ оьр сайлау органында депутат болса да, республикадынъ баьри районлары ман да байланысын уьзбейди.

– Мен дайым да оьз ис аьрекетимде халктынъ коьтеретан сорауларын шешемен. Буьгуьнлерде Отракроссиялык халк фронтыннъ сырасында катнасаман. Сайлаулар алдындагы программа акында кыскаш айтсам – ол Россия Президенти Владимир Путиннинъ 2012-нши йылдагы май указларында белгиленген сорауларды, маьселелерди шешуьв, – деди депутат.

Муннан сонъ У.Умаханов ййыйлганлардынъ сорауларына яваплады. Депутатка район стадионынынъ курылысы, авылларды газификациялав, авыл школаларында тийисли инфраструктура етиспелиги, республикадынъ оьр власть органларында ерли миллет кадрлар йоклыгы акында эм сондай баска сораулар берилди. У.Умаханов оьз ягыннан солардынъ баьрисин де шешпеге талап этеегине сендирди.

Йолыгыста ДР Аькимбасынынъ Дагестаннынъ Сырт территориаллык округындагы толы ыхтыярлы ваькили В.Паламарчуктынъ орынбасары Н.Спирин, коьмекчиси А.Давидович шыгып соьиледилер.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

Сувьретте: РФ Госдумасынынъ депутаты У.Умаханов эм «Ногайский район» МО аькимбасы К.Янбулатов.

21-нши апрель – ЕРЛИ САМОУПРАВЛЕНИЕ КУЬНИ
Байрам шаралар
планы беркитилген

Россия Федерациясынынъ Президентининъ 2012-нши йылдынъ 10-ншы июниндеги официаллы аьлде 21-нши апрельде йыл сайынлык «Ерли самоуправление куьнин» токтастырув акында Указына коьре, Дагестан Республикасынынъ Муниципаллык образованиелер советининъ рекомендациясы ман байланыста «Ногайский район» МО еринде байрам шараларын оьткеруьв планы беркитилген.

Айтылган Планга коьре, Ногай районнынъ Сый тактасын коьрклендируьв, «Ногайский район» МО Сый грамоталары ман ерли самоуправление органларында, организациялар эм учреждениелеринде ислеьтаган куллыкшыларды, специалистлерди, ямагат активистлерди савгалав

шаралары белгиленген. План иште-лигинде муниципалитеттинъ административлик меканлары бойынша уьйкен класслардынъ окувшылары уьшин экскурсиялар, «Район, авыл поселениелер аькимбасларынынъ яшавыннан бир куьн» деп аталган акция, «Район, авыл поселениелер аькимбаслары ман дерис», туьрли конкурслар, авыллар, орамлар эм уьйлер тоьгереклерин тазалав суб-ботниклери, паркларды, эстеликлерди, мемориаллык такталарды коьрклендируьв, эсли эм ялгыз яшайтаган граждандарга, ярлы аьеллерге коьмек, районнынъ Ямагат советининъ кенъейтилген ййыны эм сондай коьп маьнели ислер уйгынланып озгарылмага каралады.

КОЬРКЛЕНДИРУЬВ
Айлык
белгиленген

Уьстимиздеги йылда Ногай районнынъ ерин коьрклендируьв эм тазалык тутув бойынша «Ногайский район» МО аькимбасынынъ распоряжениесине коьре айырым шаралар планы беркитилген. Сол планнынъ иштелиги мен келисли кепте районнынъ авыл ерлерин коькыслардан тазалав эм соларды коьрклендируьв бойынша быйылдынъ 1-нши апрелиннен 30-ншы апрелине дейим айлык белгиленген. Айлыктынъ барысында баьри авыл ерлеринде, орамларда, уьй-азбарларда коькысларды ййынав эм санитарлык тазалыгын тутув, авылларды коьрклендируьв бойынша тийисли шаралар оьткерилмеге каралган. Айлыктынъ оьткерилуьв сырагылары акында информацияды авыл поселение аькимбаслары 3-нши майга «Ногайский район» МО администрациясына еткермеге борышлы.

«НОГАЙСКИЙ РАЙОН» МО АДМИНИСТРАЦИЯСЫНДА

Ис туьркими кепленген

Янъыларда «Ногайский район» МО администратция аькимбасынын куллыгын юритуьвши Р.Шангереевтинъ токта-сы ман «Ногайский рай-он» МО-сында экстремизм эм терроризм темасы ман байланыста язатаган СМИ журналистлерден, эксперт-лерден, блогерлерден тоь-мендеги аьлде ис туьрки-ми кепленген:

ЙЫЙЫН

Бизим байлыгымыз

Аьлиги заманлар-да бизим ерлеримизге ие болмага суьетаганлар да йылдан-йылга коьп бола береди. Туврасын айтсак, уллы эли болган ногай халкымыздынъ аьли бир заты йокка эсап. Отардан айы-рылып калган койды йьрт-кышлар талагандай аьлге калганмыз. Миллетимиз-де маьселелер озьимиз-динъ санымыздан да коь-бее береди. Тилимизди йойганга эсап, а бар эди заманлар патшалар маглу-матларын ногай тилинде язган, аькимлер соларга кол баскан заманлары. Бу бизим тарих...

Дагестан Республи-касынынъ Ногай райо-ны аьли савлай ногайлар-дынъ маданият эм поли-тикалык орталыгы бола-ды. Элбетте, Россияда да халкымызды биледилер, арада бир талаплы ясла-рымыз, аьлимлеримиз озьлери акында ийгилик пен атларын айттырады-лар.

Шоьл баврайы кенъ. Мунда тыныш тыныс алы-нады, язувшылар, шаирлер юреклерин туьрли сезим-лерге толтырып, озь асар-ларын калем мен ак кагыт-ка саладылар.

Ер – бизим байлыгы-мыз. Халкымыз соны ман аьвелгиден каьр шегип келеди. Биревлер аслык шашадылар, баскалар бакша-бавга кулланады-лар. Кайтип айтсак та, ер – озьзи ашатады эм йылы-тады.

Уразаева З.А. – «Ногай-ский район» МО админи-страциясынынъ Админи-стративлик комиссиясы-нынъ секретари.

Сарсеев С.А.А. – «Яс-лык» МЦ МБУ директоры.

Бальгишиев А.М. – «Ногайский район» МО администрациясынынъ информационлык техноло-гиялар бойынша ведущий специалисти.

Бекмуратова Г.А. – «Шоьл тавысы» республи-калык газетасынынъ боь-лик редакторы.

Арсланов А.З. – Те-рекли-Мектебтеги Абу-Ханифа атындагы медресе директоры.

Янполова К.А. – «Но-гайский район» МО админи-страциясынынъ билимлен-дируьв управлениесининъ специалисти.

Янъыларда ер соравы уьстинде «Ногайский рай-он» МО Ямагат палатасы йыйынын озгарды. Олар куьн йосыгына уьш маьне-ли соравларын салдылар.

Йыйынды «Ногайский район» МО Ямагат пала-тасынынъ председатели Э.Саитов юритти эм озь ойлары ман да боьлишти.

Йыйында каралган биринши сорав – Ногай районымызда ер мен эм мал ман каьрлейтаганлар-дынъ форумын озгарув. Соны «Ногайский район» МО Ямагат палатасынынъ баславы ман уьстимизде-ги йылдынъ 6-ншы майын-да озгармага токтастылар. Сонда районымыздынъ баьри авыл поселение-лерининъ аькимбаслары, фермерлери шакыртылаяк. Аьылдасрайонларыннанда конактар болаяк. Районы-мыз бойынша уьстинлик-лерге етискен, етисетаган фермерлерге сый этили-неек, авыл хозяйство про-дукциясынынъ ярмалыгы да уйгынланаяк. Форум концерт программасы ман тамамланмага ниетленеди.

Йыйында каралган экинши сорав ер маьселе-лери бойынша проектлер акында эди. Бу сорав кара-латаган шакта, «Ногай-ский район» МО Яма-гат палатасынынъ пред-седатели Э.Саитовтынъ Дагестан Республикасы-нынъ Оькиметининъ алган карарларында бизге кели-ли тувыл ерлерине кар-сылыгы барын билдирди.

Йыйында катнасканлар оны ман, ол сол алынган карардынъ айырып коьр-сеткени мен макул болды-лар эм Ямагат палатасы «Ногайский район» МО аькимбасы атыннан озь ой-токтасларын билдире-ек болдылар. Йыйын кат-насуьшылар ишиннен де аьдемлер озь ойлары ман боьлистилиер.

Уьшинши каралган сорав – район фермерлери-не йыл сайын берилетаган Грантлар акында. Соны янъы баслайтаган эм аьел фермерлер алмага болады-лар. Сол Грант оьлшеми 200 мынъ маьнет акшадан 5 миллионга дейим бара-ды. Грант алган аьдем кул-лыксызларга ис орын этпе-ге борышлы болады. Сол Грантлар бир неше йыл узагында берилип келеди. Сонынъ берилуьвинде коьп етиспевликлер де болган. Йыйын катнасуьшылары-нынъ билдируьвине коь-ре, оларды кайта-кайта бир ок аьдемлер алып турган-лар. Бу йылдан алып сол Грантты алмага ниетлене-таганлар тукумлары ашы-кланып айтылаяк эм газета бетлеринде коьрсетилеек деген ой да билдирилди.

Йыйында ер мен бай-ланыслы баьри маьсе-лелер де келтирилгенге эсап, тек шешилувлерин заман эм «Ногайский рай-он» МО Ямагат палатасы-нынъ алган токтаслары-нынъ яшавга шыгарылуьвы коьрсетер.

Г.САГИНДИКОВА.

12-нши апрель – РОССИЯ КОСМОНАВТИКАСЫНА 55 йыл

Юлдызларга салынган уллы йол

12-нши апрель 1961-нши йыл. Бу йылы язлык куьни бизим СССР эли-мизден басланып, сонъын-да савлай планетамызды биринши космонавтымыз Юрий Алексеевич Гага-риннинъ ушувы ман айла-нып шыкты. Дурысында, патшалыгымыздынъ кос-монавтика тармагы оннан алдын курылса да, тек сол куьннен алып онынъ

Дуныя юлдызларына онъ-ланган уллы йолы, бийик етимислерининъ яркын парады басланган.

Ю.Гагариннинъ сол куьн «Кеттик!» – деген канатлы кувнак соьзи сав аьдемшиликтинъ тек кос-моска ушувына басмак салып калмай, бу уьй-кен маьнели тармактынъ оьрленуьвине старт берди. Элимиздинъ биринши кос-

монавтынынъ уьстинлиги – ол савлайы совет халкы-нынъ етискен энъ де йога-ры триумф етимиси эди.

Сонынъ акында баь-риннен де аьруьв этип язуьшы Ярослав Голо-ванов озьзининъ «Космо-дромга йол» деген кита-бинде язган: «Аьдем тари-хинде энъ де казалы кав-гада энъ де коьп курман-лыклар тоьлеп енъген меним элим, соннан йыр-ма йыл да оьтпей, толы-сынша бузылган ериннен кайтадан турды эм тарих-тинъ сондай да яркыраган ийги бетин ашты. Ол янъы эрадынъ – аьдемнинъ кос-мос даласын енъип басла-вынынъ эрасы тувып тур-ганын белгиледи...». Бу маьнели соьзлер уьстинде бизге боьтен де буьгуьн-лерде терен ойланмага керек болар.

М.ЮНУСОВ.

УЛЛЫ ЕНЪУЬВДИНЪ 71 йыллыгына

«Оьлимсиз полк» парадка шакырады

Оьткен йыл халкымыз-дынъ 1941-1945-нши йыл-ларда Уллы Аталык согы-сында Енъуьвининъ 70 йыллык сыйына элимиз бойынша «Оьлимсиз полк» деп аталган Савлайроссия-лык акциясы биринши кере оьткерилген эди. Бу сый-лы эм терен маьнели шара-да мынълаган аьдемлер, Россия Президенти Вла-димир Путиннинъ озьзи де катнасты. Акция катнасув-

шылары – согыс ветеран-ларынынъ балалары, уны-клары, кардаш-ювыклары олардынъ суьвретлерин колларына коьтерип, аьыл-калалар орамлары ман юрип оьттилер.

«Оьлимсиз полк» акция-сы быйыл да эм эндигиден армаган йыл сайын Россия Федерациясынынъ баьри субъектлеринде де озгары-лып, ийги аьдетке кирги-стилмеге каралады. Оны

уйгынлавшылар – «Рос-сиядынъ оьлимсиз полкы» деген ООД, «Енъуьв волон-терлары» деген Савлайрос-сиялык ямагат коьгалысы, Россия почтасы.

«Оьлимсиз полк» акци-ясынынъ бас ниети – оьсип келейткан яс несиллерди патриотизм негизинде тер-биялав, Уллы Аталык согы-сынынъ баьтирлери эм кат-насуьшылары акында эсте-ликти оьмирлерге саклав.

Автоювырув озгарылды

Дагестан Республика еринде «Бизим уллы Енъу-вимиздинъ юлдызы» деген Халктар ара ямагат-патриотлык проекттинъ яшавга шыгарув ман 5-8-нши апрель куьнлеринде автоювырув озгарылды. Ол эсли кала-мыз Дербенттен басланып, Махачкала, Каспийск, Киз-ляр, Хасавюрт калаларын-нан оьтти. Онынъ барысын-да аьр бир калада шатлыклы

шаралар озгарылды. Айт-пага, Махачкалада Лени-нши комсомол паркында озга-рылган шатлыклы шара-да проект етекшиси регион етекшилигине рапорт берди, мунда солай ок Енъуьв Бай-рагынынъ уйкен оьлшемли копиясы (200 кв. м.) тапшы-рылды республика етекши-лигине, йыйылганлар алдын-да власть органлар эм ямагат ваькиллери шыгып соьйле-

дилер. Автоювырув катна-суьшылары Дербент бер-китпесинде, Ленинкентте-ги гимназияда, Каспийск каласынынъ кадетский школа-интернатында бол-дылар, Махачкала кала-сынынъ Шамиль про-спекттеги аьскерши-ин-тернационалистлер Ме-мориалына шешекейлер байламларын салдылар.

ПРИОРИТЕТЛИ ПРОЕКТЛЕР

Ийги яшавга абыт

Элдинъ, республикадынъ, районнынъ онъайлыгы, сонда яшайтаган аьр бир аьдемнинъ де ийги яшавы болады. Дагестан Республикасынынъ Аькимбасы Рамазан Абдулатипов яшавшы-ларга коьп онъайлыклар туьз-беге шалысады. Сол шалысуь-дынъ бирисин биз ол, республи-кага етекшилик этип баслаганда, шыгарган приоритетли проект-лердинъ негизинде коьремиз.

«Аьдем капиталы» приори-тетли проект республикадынъ баьри социаллык тармактарын оьрлендируьв ниет пен туь-зилген. Онынъ ишине савлык саклав, маданият эм яслар сорав-лары киредилер. Кайсысы болса да, солардынъ яшавга уьстин-ликли шыгарылуьвы – дагестан-шылардынъ яшав сапатынынъ коьтерилуьви.

«Бизге акыллы аьдемлердинъ

бактылары кызыклы, биз солар-ды колтыклап, коьтергишлеме-ге керекпиз. Олар баска яктарга кетпес уьшин, оьрленуьв йоллар-ды излестирип, оларга ийги яшав аьлдер туьзбеге борышлымыз»,– дейди ДР Президенти.

Буьгуьнлерде республи-камызда йога-ры билимленди-руьв тийисли дережеде тувыл, а «Аьдем капиталы» проекттининъ алдына салатаган борышлары,

этетаган шаралары сол кыйынлы аьлдерден шыгувга каратылган.

«Аьдем капиталы» приори-тетли проекттининъ астында да «Яслык Дагестаны» деген проект бар. Сога коьре, республикамыз-да, сонынъ ишинде районымыз-да да, ясларга, кайдай дережеде болса да, каралады. Район шко-лаларымызда балалардынъ туьр-ли оьнерлерин арттырган шара-лар оьткериледилер. «Ногайский

район» МО-сындагы спорт коми-тети, «Яслык» МБУ Яслар орта-лыгы аз куллыклар этпейдилер. Ызгы заманларда яс спортсмен-леримиз туьрли ерлерде озь ети-мислери мен бизди суьйинтеди-лер.

Элбетте, приоритетли про-ектлердинъ яшавга шыгары-луьлары пайдалы болмаса, зарары йок.

Г.КУРГАНОВА.

«ДАГЕСТАНСКАЯ ПРАВДА» газетасыннан

Тавлар – бизим калымжа эм байлык

Тав йылы ишинде яшавга шыгарылаек шараларга абзирлик коьруьвдинь барысы эм оларды озгарув ман байланыста Унцукуль районында Дагестан Аккимбасы Рамазан Абдулатиповтынъ етекшилиги астында кенъес озгарылды.

Йолыгысты аша берип, республика етекшиси тав ерлерди сакламага эм оьрлендирмеге аьли де эп бар экенин белгиледи. «Биз Тав йылын озгармага ниетлендик, оьрленуьвде керексинетаган тав ерлер маселелерине аьли де бир эс каратув уьшин. Оьзек те, тавлар рынок экономикасын оьрлендируьв уьшин келисли тувыл, ол бас деп – тыншаюв эм савландырув уьшин тармак. Биз буьгуьнде районларда йол инфраструктурады оьрлендируьв бойынша белсен куллык юритемиз. Тек яньыларда Курах районьнда асфальт йол участогын аштык, Чарода районьнда – йол, Гумбет районьнда коьпир ашылувы каралады. Армаганда Цумада, Цунтин, Кули районларында эм Бежтин участогьнда куллык этекпиз. Йол фондын пайдалы кулланмага, баска финан-

БАС КАЛАМЫЗДА

слав булаклар таппага, районлардан шыккан уьстинликли яшавшыларды киритпеге керек. Тав районлары уьшин аьдетли авыл хозяйствосын да оьрлендирмеге тийисли. Тавлар – ол бизим байлык. Мунда авыл хозяйстволык продукцияды болдырмага болады эм керек. Отлак ерлерди ийги кулланув керек. Быйыл биз малды коьшируьв аьрекетти белсенлетуьв борышын салганмыз. Солай ок эгиншилик пен де каьрлев керек, неге десе тав оьсимликлер сапатлыгы шоьл ериндегилерден баска», – деп хабарлады республика етекшиси.

ДР Окьиметининъ Председателининъ орынбасары – ДР экономика эм территориаллык оьрленуьв министри Раюдин Юсупов республикадынъ 44 процент майданын тав ерлер бийлейтаганын эске салды. Онда 950 мынъ аьдем-

лер яшайдылар. ДР-нынъ тав ерлеринде 1166 яшавшылар пунктлары бар, олардынъ 492-си – бармага кыйын ерлерде орынласкан. Соны ман байланыста Дагестаннынъ бу кесегине айырым маьне бермеге кереклиги анъламлы.

Р.Юсуфовтынъ соьзлери бойынша, Тав йылын озгарув ишинде тав районларында 2016-ншы йылда 4,5 млрд маьнет эсабында шаралар озгарылмага планланады, сонынъ ишинде республикалык бюджет амаллары аркасы ман – 2,8 млрд эм бюджет кырындагы булаклар амаллары аркасы ман – 1,7 млрд маьнет акша.

ДР-нынъ Йол хозяйствосы бойынша агентство етекшиси Загид Хучбаров тав Дагестанда йол тармагы – ол 5,4 мынъ шакирымларга ювык йоллар, олардынъ 1,2 мынъ шакирымга ювыгы асфальт пан тоьселгенин, ол баьриси 25 процент экенин белгиледи.

«Республикадынъ йол хозяйствосын патшалык яклав бойынша шаралар ишинде 2016-ншы йылга тав Дагестан-

нынъ йол тармагын оьрлендируьвге эм кулланувга беруьвге 3,2 млрд маьнетке ювык акша шыгарылмага каралады. Быйыл йол куллыкшылары 25 районлар ерлеринде 140 туьрли йол объектлерде куллык этееклер. План борышларын толтырув бизге быйылдынъ ызына дейим 39 шакирымлы янъы участокларды эм 114 шакирымлы ремонтланган автомобиль йолларды кулланувга бермеге эп туьзеек», – деди З.Хучбаров.

Авыл хозяйствосынынъ НИИ директоры Набир Загиров йыйылганларга ерлерди тапшылык сувгарув, урлык болдырув, малшылык, малга пишен-ем абзирлев, хозяйстволар курув бойынша институтта ойласып туьзилген кайбир технологиялар барлыгы акьнда айтты.

Кенъесте солай ок Гуниб районьнынъ акьимбасы Пахрудин Магомедов, ДР-нынъ коьлик, энергетика эм байланыс министрининъ орынбасары Муртазали Гитинасулов эм баскалар шыгып соьyledилер.

Н.КОЖАЕВА.

Выставка ашылды

Яньыларда Махачкалада Дослык уйинде суьвретиши Камилъ Тарходынъ «Меним юрегим тавларда» деген выставкасы ашылды. Белгиленген шара республикамыздагы Тавлар йылына багысланып озгарылды. Ол бир айдынъ узагына аьрекетлеек. Мунда автордынъ 100 суьврети коьрсетилди. Олар туьрли жанрларда ясалган. Бир нешевлери пейзаж жанрында,

ТАРУМОВ РАЙОНЫ

Яс етекшидинъ етимислери

Аьр куьн эрген бу кыскакылы сенимли абытлар ман куллыгына йолланып, Новодмитриевка авылынынъ ерли мектебининъ экинши шарлагына коьтерилгенин коьресинъ. Шанъ согылув ман бирге ол класска кирип, дерисин баслайды. Окувшылар оны бек суьедилер, эм ис йолдасларынынъ арасында онынъ сый-абырайы да уйкен. Ол мектеб етекшимиз Гульмира Алимпашевна Манапова болады. Бу кайратлы кыскакылы мектебте оьтетаган оьзгерислерде белсенли катнасып келеди.

Гульмира Алимпашевнадынъ ойы ман, окутувшыдынъ етимисининъ басы куллыгына эм аьр бир окувшыга суьйимлик пен карав болады. – Кайбир исте, солай болып окутувшылык аьрекетинде де, савлай янынъды салып куллык этпеге

керек. Мектеб билимлендируьвинде, менимше, бир зат та туьрлендирилмеге керек тувыл, неге десе

нынъ портретлери.

Белгиленген выставкада суьвретишинъ айтувы ман онынъ баьри ислери де коьрсетилмеген. К.Тархо аьли де бир уйкен оьлшемли выставка уйгынламага ниетленеди. Онынъ суьвретлери тагы да Москва, Каспийск, тувган Карата авылында коьрсетилген.

Камилъ Тархо тек суьвретиши болып калмайды. Ол

– авар тилинде шыккан ятлавлар йыйынтыклардынъ авторы, ана тилинде йырлар да йырлап биледи. Онынъ акьнда «Дагестаннынъ оьктемлиги, оьзининъ ерининъ аьдеми эм шынты тавлы», – деп выставкадынъ ашылуьвинда Дагестаннынъ Суьвретишлер союзынынъ выставка залынъ директоры А.Магомедов айтты.

эди десек, ол – модернизация, аьлиги замандагы техника ягыннан яракланув: аьр бир класска компьютер, телевизор болганы ийги. Элбетте, мектебимизге ремонт этилинсе, бек аьруьв болаяк эди, – дейди яс етекши.

Школада Гульмира Алимпаша кызын сулып оькытувшы, яваплы куллыкшы деп биледи-лер. Куллыктан бос заманда ол аьели мен, дослары ман табиятта тыншаймага суьеди. Ама сол затка онынъ бос заманы, оькинишке, бек танъкы.

Эм биз де оьз аьелине де заман тавып, эм куллыгында да яваплы болып билген кыскакылыга берк ден савлыкты, мектеб етекшиси аьрекетинде коьп етимислер, узак оьмир яшавын йораймыз.

Г.ЮЗМАНБЕТОВА.
Суьвретте:

Г.Манапова.

ЧАЭС КАЗАСЫНЫНЪ 30 ЙЫЛЛЫГЫНА

Социаллык ярдамы этилинеди

Муннан 30 йыл артта Чернобыль атомлы электростанциясында болып озган авария XX оьмирдеги энъ уйкен техногенли эм гуманитарлы баьлеказасы деп саналады.

1985-нши йылдан 1990-ншы йыллар ишинде ЧАЭС зонасындагы казанынъ калдыкларын тайдырув куллыкларында 800-ден артык СССР гражданы оьртакшылык эткенлер. Бу ислерде катнаскан 300 мынъ россия яшавшылары санында 2,5 мынъ дагестаншылар да болганлар. Олардынъ эрлиги эм йигитлерше куллык этуьви болмаган болса, бу казанынъ оьлшеми боьтен де уйкен болаягына соьз де йок эди.

1991-нши йылдынъ 15-нши майында «Чернобыль АЭС-нде болган авариядан тура радиация зарарын алган граждандарды социаллык яктан коршалав акьнда» деген РСФСР Законы биринши кере кабыл этилинеди. Сол закон ман байланыста Дагестан Республикасынынъ яшавшыларды социаллык ягыннан коршалав органлары радиация зарарын алган граждандарды социаллык яктан колтыклав шараларын юритеди.

Аьлиги заманда калалар эм районлардынъ социаллык управлениелерининъ эсабында 2,1 мынъ коьрсетилген граждандар турады. Солардынъ ишинде радиация авариялары эм баьлеказаларыннан себеп асыравшысын йойган аьеллер эм сакатлар да бар эм оларга социал-экономикалык аьллерин ийгилендируьв

РАЙОН ПРОКУРАТУРАСЫ

Ойласувга берилген

Прокурордынъ билдируьвине коьре, Ис министерствосы «Россия Федерациясынынъ Пенсионлык фондына, РФ Социаллык страхование фондына, парызлы медициналык страхованиединъ Федераллык фондына страховой взнослар акьнда» Федераллык законга туьрленислер киритуьв акьнда» законопроектин ойласувга шыгарган. Бу документ Пенсионлык фондына, байыр предпринимательдинъ бир йыллык келимининъ оьлшемине карамастан, бир тенъ тоьлевди беркитеди.

Аьлиги заманда 300000 маьнет акша казанатаган предпринимательлердинъ тоьлеви уйкен. Документке коьре, байыр предпринимательдинъ келимине бойсунмайтаган парызлы медициналык страхование (ФОМС)

уьшин акша компенсациялары, пособиелер эм баска туьрли тоьлевлер бериледи. Айтпага, 2015-нши йылда йогарыда белгиленген законодательство ман келисли кепте республикадынъ яшавшыларды социаллык яктан коршалав органлары федераллык бюджет карыжларыннан радиация зарарын алган граждандарга 615 миллион 552 мынъ маьнет акшанынъ ай сайынлык компенсациясын тоьлеген.

Солай ок граждандардынъ бу туьркимине 66 миллион 341 мынъ маьнеттинъ азык-туьлик товарларын алув уьшин ай сайынлык, савлыгына зарар келтирилгени, эмленуьв уьшин йыл сайынлык, асыравшысын йойган аьеллерге ай сайынлык эм йыл сайынлык компенсациялары тоьленген.

«Россия граждандарына – колайлы эм онъайлы турак уйъ» деп аталган миллет проектин яшавга шыгарув эсабында 2015-нши йылда 271 миллион 895 мынъ 100 маьнеттинъ турак уй алуьвга социаллык тоьлевлерин беруьв акьнда патшалык турак уй сертификатлары радиация аварияларынынъ ызларын тайдырув ислеринде катнаскан 73 аьдеме эм тул хатынларына тапшырылган.

Радиация зарарын алган граждандарга сондай социаллык демевлев этуьв куллыгы быйыл да бардырылады.

З.БАГОМЕДОВ,

ДР Куллык эм социаллык оьрленуьв министрининъ орынбасары.

взнос ислемейтаган граждандар уьшин парызлы медициналык страхованиединъ взнослары ман тенъ болмага керек.

Бу зат парызлы медициналык страхованиге байыр предпринимательлердинъ взносларын 2-4 кереге коьтереек.

Ис министерствосы туьрленислер киритуьвдинъ кереклигин 300000 маьнет акшадан артык келим-ли индивидуальи предпринимательлерден туьсетаган тоьлевлер тоьменлиги мен байланыстырады.

2015-нши йыл сол тоьлевлер тек 45 процентке толтырылган. Индивидуальи предпринимательлер тоьлевлер этуьв парызларын толтырмайдылар.

Т.БАБАХАНОВ,

район прокурорынынъ тамада коьмекшиси.

Дайымларга юреклерде сакланган

Сраждин Батыровка бу айдынъ басында 65 яс толаяк эди. Кудай ман берилген оьмирин яркыратып яшаган бизим халкымыздынъ шынты увылы Сраждин Самедин улы Батыровтынъ яшав эм яратувшылык йолына багысланып, Терекли-Мектеб авылында эстелик кешлиги озды.

«Сраждинди таныган да наьсипли, танымаган да наьсипли» деп айтты озь совзинде коьплеген йыллар бизим маданиятымыздынъ басында туруп, Сраждин Батыров пан халкы уьшин куллык эткенлердинъ бириси Нарбике Арслановна Муталлапова. Таныганлар, Сраждин кешип кеткен сонъ дуныядан, канатлары узилген кустай болып, коьнълисиз болдылар, олардынъ кайгысы аьли де таркамайды, ама олардынъ наьсиби неше кереге де арткан, неге десе олар уллы Сраждиннен коьп затка уьйренгенлер. Сраждинди танымаганлар да наьсипли, неге десе ол топырак болганда, оларды кайгы орамады кара кепинге. Мен оьзимди наьсипли деп санайман, неге десе коьрмесем де оьзин, онынъ ятлавларын окийман, суьвретлерине карап, ол сезген сезимлерге коьмилемен, сценага шыгып, «Айланай» бийигенде, юрегим кайдай оьктемликке толады, неге десе биювшилердинъ аьр колынынъ силтевинде, аьр бир аяктынъ басувында Сраждиннинъ яшаган яркын яшавы. Кайтип наьсипли болмасын Ногайым, эгер онынъ баврайында сондай увыл тувып-оьскен, яшаган, яратувшылык йолы ман юрген. Шоьлим оны кайтарып баврайына алса да, бугуьнлерде Сраждин Батыровтынъ аты оьлимсиз.

Бас совзди «Ногайский район» МО аькимбасы Казмагомед Зейнадинович Янбулатов алды.

– Бугуьн бизим Ногай шоьлимизде уьйкен оьзгерис – Сраждин Батыровтынъ эстелик кешлиги. Сраждиннинъ акында коьп айтпага болады, ол бек суьбетаган эди ногай халкын, онынъ аты тек бизим халкымызда тувыл, шет элдерде де белгили. Сраждин уллы инсан болган, биз оны ман оьктемсиймиз. Ногайлардынъ тарихи айлак бай, сол байлыкты арттырган йигитлеримизди эсимизде саклаймыз. Сраждин Батыров аьр бир аьдемнинъ янына етпеге суьйген, сол мырадына ол етисти.

ФНКА орденлер, баргылар токтастыраяк, сол баргыларды биз яратувшылык аьдемлерге береекпиз, биринши болып орденди Сраждин Батыровка берермиз деген ойым яшавга шыгар деп сенемен. Аьлиги заманда маданиятка уьйкен маьне бериледи. Маданиятымыздынъ оьсуьвине уьйкен куллык эткен Сраждин, биз оны мутпаймыз, ол берген ярк бизим янларымызда дайымларга янып турайт, – деп соьйледи район аькимбасы.

«Ногайский район» МО маданият управлениесининъ етекшиси Яхья Таймасханович Кудайбердиев озь совзинде Сраждин Батыровтынъ акында хабарлады.

– Меним юрегим бугуьн куванышка толады, келгенлерге разылыгымды билдиремен, суьйинемен. Бугуьн Сраждин досыма,

кардашыма 65 яс толаяк эди. Болган болса экен бугуьн янымызда. Янъыларда онынъ камырына барып зиярат коьрдик, Вайдат карындасынынъ берекетин татып, шайын иштик. Оьзи йок болса да, онынъ акында эс тири, сол эс болган шаклы, Сраждин де болаяк бу дуныяда.

Биз, онынъ дослары, бирге окыган, ислеген тенълер – Владимир Уразакаев, Елена Уразакаева, Алтын Акбердиева, Татьяна Петенина – Сраждинге багыслап, китап туьздик, бир нешевин баспаладык. «Сраждин Батыров. Кийимлердинъ эскизлери» деп аталган китапте суьвретшидинъ коьплеген кийим эскизлери коьрсетилген. Онда тек бизим тувыл,

баьри халкларга кийимлер туьзген. Бизим администрация бу китапти коьп тираж этип баспаламага борышланады. Мен келгенлерге уьйкен савбол айтаман, Сраждиннинъ эткен исине сый этип келгенинъиз уьшин савбоьлынъыз, – деди Яхья Таймасханович.

Бизим Ногай шоьлдинъ досы, коьплеген оьзгерислерде бола-таган суьвретши, искусство-

вед Татьяна Павловна Петенина Сраждин акында кызыклы кепте хабарлады.

– Ногай шоьлге келе калсам, куллыгыма коьре яде конак болып, оьзимнинъ уьйиме келгендей боламан. Ногай халкына, ногай ерине, онынъ маданиятына суьйимди меним юрегиме Сраждин эндириген. Ол халкына куллык эткен, кеше-куьндиз юрген, сол бизим баьримизге де коьрим. Кудай оны усындырган уллы талап пан, ога суьйим берген савлай дуныяга, баьри ян-януварга. Кыйынлы заманларда мен Сраждинди эсиме аламан, ол мага куьш бередит.

Кешлик юритуьвши Сраждин Батыровтынъ эткен уллы куллыгын айта келип, онынъ энъ де аьзиз аьвлети – ол туьзген ансамбль «Айланай» экенин белгиледи. Совзди Нарбике Арслановна Муталлапова бардырды.

– Ойларым таласады. Калай кыйын Сраждиннинъ акында йок деп айтпага. Сраждин кешип кетти дуныядан, биз де етим болып калдык, «Айланайдынъ» бактысы сол заманларда биревге де керек тувыл болып калды. Авыл-авылга юрип, бурынъгы йырлар йыйнап, бурынъгы кийим излеп, юрдик, Сраждин эткен ис эш болып калмасын деп коьп кыйналдык. Мен Сраждиннинъ алдында бир куьнам де йок деп ойлайман, бир куьн де онынъ атын Умар Давленович экевимиз ерге туьсирмедик, – деп коьзяс пан айтты Дагестан Республикасынынъ ат казанган маданият куллыкшысы Нарбике Муталлапова.

Юрекке тийген совзлерди РФ ат казанган артисткасы Асият Кумратова айтты.

– Мен бугуьн йылап та алдым, коьп затлар эсиме туьсип, янымдагы сезимлерди коьзгады. Мен Сраждинди яслай коьрдим, таныдым, олар Кошманбет Зарманбетов пан бирге келетаган эди бизге. Анам оларга бурынъгы ногай атлар атайтаган эди. Меним Махачкаладагы квартирамда коьп йыйналганлар, сонда яшаганлар. Сраждин уьйке деген не зат экенин билмейтаган эди, ол халкы уьшин яны авырыган, оны уьшин коьп куллык эткен аьдем эди.

Асият Сулеймановна оьзининъ ярасык сеси мен «Казтуьган» йырын йырлады.

Коьп ийги совзлер айтылды кешликте: ДР Халк Йыйынынъ депутаты Мурзадин Алибекович Аvezов, Карашай-Шеркеш ериннен келген конаклар талаплы шаиримиз Фарид Сидахметов.

това, «Ногай давысы» республикалык газетасынынъ бас редакторы Алтынай Атуова, «Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ бас редакторы Эльмира Кожаева, «село Тукуй-Мектеб» СП МО аькимбасы Бегади Аджиниязов,

«Тарумовский район» МО аькимбасынынъ орынбасары Зарбике Мунгишиева, суьвретши Алтын Акбердиева, фотограф Владимир Уразакаев Сраждин Батыровтынъ акында соьйлегенде, озь ойларын айттылар, эскеруьвлери мен боьлистили. Э.Кожаева эм Ф.Сидакметова Сраждинге язган ятлавларын оқыдылар.

– Сраждин Батыров пан мен коьп заман аьллеспедим, оькинишке, оннан мага калган бир-эки хат эм бир де таьвесилмес суьйим, бир де соьнмес эс. Мен ойлайман, Сраждин эткен ис дайымларга калган, ол калдырган асабалык бизге оьктемлик эм борыш. Бизим борыш – сол асабалыкты сакламага эм янъы несилге коьширмеге. Мен ога багыслаган «Сраждинге» деген ятлавымды сизге эситтирге суьемен, – деди Ф.Сидакметова.

Кешлик барысында «Айланай» ансамбли, йырлавышлар А.Романов, Ф.Нурлубаева, К.Кудайбердиева, Г.Кокоева,

Д.Караев, А.Межитов, А.Темиров озь оьнерлерин коьрсеттилер.

Тамамлав совзди Сраждин Батыровтынъ карындасы Вайдат Батырова алды, ол баьрисине де савбол айтты, юрегиндеги баьри дертин де шешти. Соьйтип, юреклерге тийип, коьзясты тоьктирип, мунълы эм коьтеринъкы коьнълде оьтти уллы йигитимиз Сраждин Батыровтынъ эстелигине кешлик.

Г.БЕКМУРАТОВА.

Суьвретлерде: кешликтен коьринислер.

Н.Култаевадынъ алган суьвретлери.

Яшавын да, исин де – ногай юртына

Ногайдын асыл соъз казасын йыювшы эм тергевши, аьлим, язувшы, шаир, драматург Джалалдин Магомед увылы Шихмурзаевтинъ яратувшылык калым-жасы эндиги де терен тергелмеген. Онынъ оззининъ яшав, ис йолы эм илми, оьнер куллыклары акында оьткен уллы юма куьн Ногай район орталык китапханасынынъ окув залында тоьгерек стол болып озды.

Тоьгерек стол шарасында «Ногайский район» МО администрациясынынъ аьким-басынынъ орынбасары, «Ногай Эл» ФНКА билимлендируув департаментининъ етек-шиси Амирхан Межитов, фольклоршы Тагир Акманбетов, «Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ бас редакторы Эльмира Кожоева, шаир, окытувшы Салимет Майлыбаева, Д.Шихмурзаевтинъ тенъ-йолдаслары, Кумлы авыл ясуьйкенлери Ханбий Коккозов, Аминат Кожоева, школа директоры Коьшбийке Нукаева, район авыл школалар окытувшылары катнастылар.

Тоьгерек столды кирис соъзи мен район китапхана етекшиси Сабират Абубекерова ашты. Хабарласувдынъ темасы бойынша бас докладты «Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ боьлик редакторы, шаир Гульфира Бекмуратова окыды.

Оннан сонъ соъз А.Межитовка берилди. Онынъ айтувы ман, апрель айдынъ ызына дейим район еринде Д.Шихмурзаевтинъ 80 йыллыгы ман байланыста план бойынша белгиленген шаралар: 26-ншы апрельде Кумлы авыл орта школасында, 27-нши апрельде район орталыгында республикадынъ Г.Цадаса атындагы тил, адабият, тарих институты ман биргелес илми-практикалык конференциясы оьткерилеек. Уьстимиздеги йыл толысынша Д.Шихмурзаевтинъ йылы эсапта озгарылмага каралады.

– Мерекединъ борышы – Д.Шихмурзаевтинъ илми эм оьнер яратувшылыгына баа беруьвди арттырув эм соны янъы аьллерде янъы кепте ойласув, – деп белгиледи А.Межитов.

Джалалдин Магомед увылы акында оьз эскеруьвлери мен онынъ бала заманнан алып тенъ-йолдаслары, авылдаслары Ханбий Коккозов пан Аминат Кожоева кызыклы боьлиститилер. Х.Коккозовтынъ эскеруьвлеринде оларды, согыстан сонъгы 4-нши класслардынъ окувшыларын, Нариман авыл интернатына йыйнап орыс тилинде изложение язганлары акында хабары эс каратты. Сонда район бойынша 30-40 баладан тек ялгыз Д.Шихмурзаев изложениеди 3-ке, калганлары баьриси де 2-ге язган. Джалалдин окувга солай да ымтылыслы эди. Ол школада куры 5 белгилерге окыган. Х.Коккозов Д.Шихмурзаев пен бирге Кизляр педучилищесинде бирге окыганы, сонъ Совет Аьскер сырасында ежеви эки туьрли ерлерде болса да, таймастан хат язысканы, сонъында школада бирге куллык эткени акында айтты. Яшав оларга авылдас, дос болмага буйырды эм олар оьмирининъ ызына дейим ала даслык туттылар.

А.Кожоева оьз эскеруьвлеринде Д.Шихмурзаевтинъ кайтип билимге, илмиге тартылганы акында ол замандагы яшавдан аян мысаллар келтирди.

– Ол йылларда биз бетлерде кыс куьшли болатоган эди. Кар, боран, аяз. Джалалдин Кумлы авылындагы школага эректеги кой котаныннан кайдай ава шагына да карамастан, бир куьн де калмай келеди. Басында ялпак боьрк, уьстинде тон, аякларында поршин этиклер. Онынъ да алдында кой котаннан тап школага дейим калын карды куьреп, улына сокпак салып атасы Магомед келер эди, – деди А.Кожоева. – Мине кайтип билим алган ол!..

Аьлимнинъ ногай тилинде 1991-нши йылда Черкесскте шыккан «Фразеологиялык соьз-лиги» акында кызыклы этип шаир, Карагас авыл орта школасынынъ ана тил эм адабият окытувшысы С.Майлыбаева хабарлады.

Тоьгерек столдынъ катнасувшылары Д.Шихмурзаев оьз илми куллыкларында

ногай адабият тилининъ диалектика сора-вын коьтеруьви акында да белгиледилер. Аьлиги заманда ана тилимизде кобан ногай-лары ман караногай диалектлери барлыгы илми ягыннан «Аьши, кайсы диалект ногай адабият тилине айлак та келисли?» – деген сораьды тувдырмай болмайды. Бу ягыннан бир соьзсиз де Д.Шихмурзаев караногай диалекти – ол халктынъ фольклор тили болатоганын, сол себептен караногай диалекти халкымыздынъ адабият тилининъ диалекти болмага керегин дайым да яклап келген. Бу маьселе мен байланыста Червленные Буруны авыл школасынынъ ана тилден окытувшысы Райнет Муталимова совет йылларында Карачаевсктеги пединститутта эки абырайлы окытувшылар Маржан Муратовна Султанбекова ман Елена Сейдахметовна Айбазова арасында полемика юргени акында кызыклы мысал келтирди. «Биз ана тилимиздинъ караногай диалекти – ногай адабият тилининъ негизи экенин якламага керекпиз деп ойлайман», – деди Р.Муталимова. Соны ман байланыста караногай тил диалекти соьз ягыннан коьпке бай, ол буьрыгы йыравларымыз Шал Кийгиздинъ, Асан Кайгылыдынъ, Досмамбет Азавлыдынъ эм баскалардынъ тили болатоганын Э.Кожоева, фольклоршы Т.Акманбетов, окытувшы М.Нурманбетова аян мысаллар ман айтып беркиттилер. «Кайсы тил диалектинде коьп халк йырлары, эртегилер, шыньлар сакланган, сол диалект халктынъ адабият тили болады», – деди Т.Акманбетов.

Кумлы авыл орта школасынынъ ана тилден окытувшысы Софият Аджигельдиева Д.Шихмурзаевтен халк соьз оьнери, тили акында терен маьнели куллыклар, поэзия эм проза китаплери калганын белгиледи. «Бала кишкей заманнан алып халк авызлама яратувшылыгын уьйренмеге шалысса, ол дайым да тербиялы, эдаплы, билимли болып оьсер», – деген ойын билдирди.

Д.Шихмурзаевтинъ яшавы эм яратувшылык аьреketи акында оьз ойларын окытувшы М.Нурманбетова, шаир Х.Бурумбаева, Кумлы авыл орта школасынынъ директоры К.Нукаева, Терекли-Мектеб авыл яшавшысы, алдынгы окытувшы К.Менлиалиева айттылар. Кабират Казтувгановна тоьгерек столды уйгындавшыларга разылыгын билдирди. Ол аьлиги замандагы окувшылар коьп окымайтаганларын, ама мунавдай шаралар аркасы ман олар оьзлерине коьп пайда алмага болагын белгиледи. «Кишкей халкты сосындай шаралар уьйкен этеди», – деди К.Менлиалиева.

Тоьгерек столда школалар уьшин караногай тил диалектинде окуп китаплери туьзилмеге кереги акында ой да айтылды. Оны окытувшылар коьтердилер. Бу ерде журналист, шаир Магомет-Али Ханов тилимиздинъ диалектика ягыннан йыйналган сораьлары, маьселелери акында айырым тоьгерек стол оьткеруьв керек деген ойын билдирди.

Бу йолгы тоьгерек стол уйгынлы оьтсе де, онынъ коьп ягы неге ди илми-практикалык конференциясына яде эстеликли кешликке усап озды. (Оннан алдынгысы да солай оьтти демеге керек). Мундай шарада, бизге коьре, онынъ катнасувшылары ортага салыган тема бойынша аьр бири кыскаша оьз ойын айтпага, якламага, кенъеспеге, эриспеге ти- йисли. Ол затка аьли уьшин тоьгерек столларымыздынъ катнасувшылары аьзиртувыл экени сезиледи. Болса да бу ягыннан биринши абытлар этилинип туры. Сол себептен биз уьшин арбадынъ кайтип болса да ериннен коьзалганы яхшы.

М.ЮНУСОВ.

Кесписине ала

Окытувшыдынъ кесписи энъ кыйын кеспилердинъ бири деп саналады. Кишкей балалардан оьз мырадына ымтылган, терен ойлап билген ясларды оьстируьв уьшин кайгадер куллык этуьв эм шыдамлык керегеди.

Сол авыр окытувшылык кесписине бактысын багыслап келген аьдемлердинъ бири – Кабират Казтувган кызы Менлиалиева. 40 йыл бойы суьлуплы окытувшы балаларга билим берип, юрегиндеги йьлуьвлыгын багыслап келди. Кыскакы ман хабарлаганда, онынъ тили бек бай, шебер экенин аян анълайсынъ, неге десе онынъ соьйлевинде халкымыздынъ такпаклары, айтвалары кенъ кулланылады. Ол сол бай ана тилди окувшыларына да уьйретип келди.

Кабират Казтувган кызы Менлиалиева 1946-ншы йылдынъ 5-нши мартында ДР Ногай районунынъ Лениналауында тувады. Бала шагын-

нан ол окытувшы болаякпан деп юрегинде мырад этти. 18 ясларында школады кутылган сонъ, кыскакылыды, сол йылларда кеспили окытувшылар аз болган саялы, школа куллык этпеге шаькырадылар. Карасу авыл орта мектебине окытувшы болып барув куьни Кабират Казтувган кызынынъ энъ наьсипли куьни болды. Ол баслангыш классларда орыс эм ана тилин окытып баслайды.

Бир йылдан сонъ билимге ымтылган кыскакылы ДГПИдинъ филология боьлигинде очно окумага йолланады. Йогары билимин алган сонъ, ол Кумлы авыл орта мектебинде окытувшылык аьреketи мен каьрлеп баслайды. Ол балаларга орыс тил эм адабиятнан дерислерин берди, драмалык кружогын уьстинликли юритти. Терекли-Мектебтинъ Джанибеков атындагы школасына да ол 40 йылдан артык йылларын багыслап келди. Дерисле-

ринде окытувшы кыскакылы балаларда патриот эм эстетикалык сезимлерин тербиялап келди. Ол уьйкен оьнер мен дагестан, ана эм орыс тил адабиятнан дерислерин берген. Боьтен де кыскакылы ногай адабиятнан дерислерин бермеге бек суьетаган эди. Окувшыларда ана тилине суьйимин оьстирмеге, терен билмеге шалыспага, оны сыйлап билмеге савлай куьшин салып келген. Ол дерислеринде оьткен темаларын окувшыларда беркитуьв мырад пан туьрли викториналар, ойынлар, кешликлер уйгынлап озгарган. Окытувшы кыскакылы конференцияларда, семинарларда коьп кере докладлар ман шыгып соьйлеген. «Балалар ман куллык этуьв – бек яваплы ис, эм, менимше, окытувшылык кесписиннен кызыклы, эш те, йок болар деп ойлайман», – дейди 40 йылдан артык окытувшылык суьлыбы болган сыйлы ис ветераны. Ол Джанибеков атындагы школада окытувшылык аьреketин юриткен йылларында уьш несилди йолга салды. Биринши категориялы окытувшы узак йыллар бойы билимлендируьвге оьз уьлисин коьсып келгени эм исинде коьрсеткен уьстинликлери уьшин коьп кере Сый грамотасына да тийисли этилген. Онынъ йолын куьвип, окувшыларынынъ коьбиси окытувшы кесписин сайлап, буьгуьнлерде билимлендируьв йолында етимислерге тийисли болып келдилер. Янъыларда сыйлы ис ветераны оззининъ 70 йыллык мереке-син белгиледи. Буьгуьнлерде ол тийисли тыншаюьвда, эм ол оззининъ окувшылары акында келген ийги хабарлар ман оьктемсийди, олардынъ уьстинликлерине суьйине-ди. Уныкларын тербиялап, олардынъ яшав етимислерине куьезленип келеди.

Г.НУРДИНОВА.

Суьвретте:

К.Менлиалиева.

КОНКУРС

Оьнерли балалар

Янъыларда А-Х.Джанибеков атындагы орта школасында «Тири классика» деп аталып, конкурс озгарылды. Сонда оларга – уьстинликлер.

Экинши савгалы орынга А-Х.Джанибеков атындагы школасынынъ окувшылары Мадина Картакаева эм Диана МаксUTOва (5-6 класслар араларында), Кадрия атындагы школа-

сынынъ окувшысы Элина Мансурова эм Куьнбатар авыл орта школасынынъ окувшысы Лейла Адильгереева (7-8-нши класслар араларында) тийисли болдылар.

Уьшинши савгалы орынга да Карагас авыл школасынынъ окувшысы Хадижа Салимова, Кадрия атындагы школасынынъ окувшысы Рукият Акимова, Эдиге авыл школасыннан Руслан Аджибекберов (6-ншы класс окувшылары) эм Карасу авыл школасынынъ окувшысы Алтынай Байманбетова, Эдиге авыл школасыннан Азиза Елгишиева, Нариман авы-

лыннан Милана Арсланова (7-8-нши класслар араларында) тийисли этилиндилер.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

ЮРЕК ДЕРТИ

Онынъ акында эс яркын эм таза

Окув йылларда бирге оқыган тенълеримизди биз яшав бойынша мутпаймыз. Мен де коыплеген йыллар оқытувшы болып ислегенге коьре, сол дослыктынъ, катнасувдынъ баасын бек ийги билемен. Эм окувшыларым дуныядан кешип кетсе, юрегим сызламай болмайды.

Февраль айдынъ ишинде окувшым Мадина Арсланбековна Картакаева топырак болды деген хабар мага да, оны ман бирге оқыган тенъдосларына да айлак авыр болды.

Мадина 1967-нши йыл 5-нши декабрь айында Терекли-Мектеб авылында тувган, Орта-Тоьбе авыл школасында 1982-84-нши йылларда оқыган. Мен ол оқыган класстынъ етекшиси эдим. Бирге оқыган тенълери айлак куышли кайгырадылар, Мадина айлак танъ, алап, аьдил аьдем эди. Бизим школада ол тек эки йыл окыса да, баьриси де Мадинады ийги соьзлер мен эске аладылар.

Махачкалада педагогикалык институтынынъ баслангыш класстар факультетин битирип, оқытувшы кесписин байырлап, яшав бойынша балаларга билим берди. «Суыйкли оқытувшы» деп суьетаган эди оны балалар. Бек куышли специалист, Мадина Арсланбековна билимли эм яваплы оқытувшы эди. Оьзининъ иси мен ол окувшылар, ис йолдаслар, ата-аналар арасында сый-абырай казанган.

Кайгырамыз онынъ йок экенине. Онынъ ян йолдасы Камил Мурзагельдиевтинъ, увылы Амирханнынъ, кызы Айбикединъ кайгысын бирдей этип боьлисемиз. Ол аьелине алал хатын, ийги ана эди.

РАЗЫЛЫК

Дуныяда ийги аьдемлер табылады

Яшавда кайсы аьдем де туьрли авыр аьллерге туьспеге болады. Танълагы куьн кайдай болагын биз биревимиз де, сыйлы Кудайдан оьзге, билип болмаймыз. Эгер буьгуьн йогарыдан бизге куьннинъ коьзи куьлемсиресе, коьп кеш калай, онынъ орынына каранъа куьн бизди капламага болады. Кыйынлык келгенлерге касындагылар колыннан келген коьмегин этпеге борышлылар. Каза баьрине де ортак деген соьз де бар. Солай ок оьз коьмегин «Мир» телеканалынынъ куллыкшылары Москва каласындагы уйсиз калган аьдемге эттилер.

Вагид Абдуллаев элимиздинъ бас каласына ислемерге келеди.

Ясуьйкенлер коьнъилине етип

Аьр бир эсли хатын эсейгенде артына бурылып карайды эм озган йылларын коьз алдына аькеледи. Мен де яшавымнынъ коьп ягын оьттим, Аллага шуькир, 29-ншы мартта 70 ясыма да толдым. Тувган авылым Нефтекумск районнынъ Кара-Тоьбе авылы, онда меним бала шагым оьтти. Ювсан кокыган еримде яланъ аяк ювырдым. Ййаган яслыгымда кайдай куллыкта да иследим. 1962-нши йыл эрге бардым. Аллага шуькир, уш увылым эм бир кызым бар. Куьнбатар авыл маданият уйин ййыстырув ман 35 йыл узагы каьрлеп келдим. Ногай маданиятымыз кайтип оьскенин, аяк уьстине турганын баьрин де биле-

Мадина акында яркык эстелик бизим юреклеримизде дайымларга сакланар. Онынъ тувган-кардашларына, аьлейине, ювыкларына бассавлык йораймыз. Мадина ман Орта-Тоьбе авыл школасында бирге оқыган йолдаслары янларындагы кайгыларын ясырмайдылар, неге десе Мадинадынъ юреги олардынъ кайбири си не таза эди. Эльбийке Шамбилова, Нафисат Аманязова, Айшат Ахметова, Гульфира Бекмуратова, Альмира Саитова, Менлихан Оразова, Раисат Нурманбетова, Марифат Савкатова, Сыйлыхан Кенжекаева, Аминат Абдулжалилова, Разие Шумакова, Бриллиант Аюпова,

Земфира Кишинеева, Руслан Отевов, Ибрагим Межитов, Расул Класов, Кайтарбий Биймурзаев, Залимхан Эспергенов, Эсманбет Сагиндигов, Арсланбий Шавгараев, Сейпу Джумагишиев, Зейнадин Арсланов, Янтемир Салемиев, Расул Исаев, Расул Тарланов. Олардынъ кайбирисине Мадина ювык аьдем эди.

Мадинадай аьдемлер бу яшавдан ыз калдырмай кетпейдилер. Олардынъ акында эс яркын эм таза.

С.МЕЖИТОВА,

Орта-Тоьбе авыл орта школасынынъ оқытувшысы.

Сувьретте: М.Картакаева.

Объявление

Администрация муниципального образования «Ногайский район» объявляет конкурс для включения граждан в резерв на замещение вакантных должностей муниципальной службы в администрации МО «Ногайский район»:

Высшая должность муниципальной службы

Заместитель главы администрации

Главная должность муниципальной службы

Управляющий делами администрации

Начальник финансового отдела

Начальник отдела культуры

Начальник отдела образования

Начальник отдела экономики

Начальник отдела архитектуры и ЖКХ

Начальник отдела ЗАГС.

Старшая должность муниципальной службы

Главный специалист по кадрам

Главный специалист по юридическим вопросам

Главный специалист по ГО, ЧС и мобилизационной работе

Главный специалист финансового отдела

Главный специалист по делам архива

Главный специалист по ФК и спорту.

Ведущий специалист отдела экономики

Ведущий специалист по опеке и попечительству

Секретарь комиссии по делам несовершеннолетних

Секретарь административной комиссии

Ведущий специалист УД по делопроизводству

Ведущий специалист по информационным технологиям.

В конкурсе могут принимать участие лица соответствующие квалификационным требованиям:

1) **высшие должности** муниципальной службы – наличие высшего профессионального образования, соответствующего направлению деятельности, знания основ муниципального управления, методов управления коллективом, структуры и полномочий органов местного самоуправления, стаж работы муниципальной службы (государственной службы) не менее шести лет или стаж работы по специальности не менее семи лет;

2) **главные должности** муниципальной службы – наличие высшего профессионального образования, соответствующего направлению деятельности, знания основ муниципального управления, методов управления коллективом, структуры и полномочий органов местного самоуправления, стаж работы муниципальной службы (государственной службы) не менее четырех лет или стаж работы по специальности не менее четырех лет;

4) **старшие должности** муниципальной службы – наличие высшего образования, соответствующего направлению деятельности, стаж работы по специальности не менее трех лет.

Типовыми квалификационными требованиями к профес-

сиональным знаниям муниципальных служащих, замещающих должности муниципальной службы всех групп должностей являются:

1) Знание Конституции Российской Федерации, федеральных законов и иных нормативных правовых актов Российской Федерации, Конституции Республики Дагестан, законов Республики Дагестан и иных нормативно правовых актов МО соответствующих направлениям деятельности применительно к исполнению должностных обязанностей муниципальных служащих;

2) знание законодательства о муниципальной службе Российской Федерации и Республики Дагестан;

3) знание нормативно-правовых актов, регламентирующих служебную деятельность;

4) специальные профессиональные знания необходимые для исполнения должностных обязанностей;

5) знание правил деловой этики;

6) знание основ делопроизводства.

7) достаточные знания по системе электронного документооборота.

Желающим участвовать в конкурсе в течение 30 дней со дня опубликования условий конкурса необходимо представить в кадровую службу администрации МО «Ногайский район» следующие документы:

1. личное заявление;

2. копия паспорта (паспорт представляется лично по прибытии на конкурс);

3. копия трудовой книжки (за исключением случаев, когда служебная (трудовая) деятельность осуществляется впервые) или иные документы, подтверждающие трудовую деятельность претендента;

4. копии документов об образовании, а также о присуждении ученой степени, ученого звания, о повышении квалификации, если таковые имеются;

5. документ медицинского учреждения об отсутствии у кандидата заболеваний, препятствующих назначению на должность муниципальной службы;

6. фотография;

7. другие документы и материалы, которые, по мнению гражданина, подтверждают его профессиональные заслуги (справки, публикации, дипломы, рекомендации, книги, рефераты);

8. личный листок по учету кадров.

Документы представляются по адресу: *Ногайский район, с.Терекли-Мектеб, администрация МО «Ногайский район»*. С 10 до 15 часов ежедневно, кроме субботы и воскресенья.

Телефон для справок: 8(8722)55-33-31.

Яс шаирлер йолыгысы

Янғыларда Поэзия уйинде яс шаирлер клубынынъ эм «Ли́ра» адабият-шылардынъ биринши шатлыклы кенъеси озды. Белгиленген проект ДР Аъким-басы Рамазан Абдулатиповтынъ буйрыгы ман ДР Яслар иси бойынша эм ДР Маданият министерстволарынынъ (ДР Язувшылар союзынынъ себеplik тийгистуъви мен) биргелес аьрекет этуъви аркалы туъзилген.

Шатлыклы шарада ДР яслар ислери бойынша министри А.Гаджиев, ДР Язувшылар союзынынъ Правлениесининъ председатели М.Ахмедов, Поэзия уйининъ етекшиси Е.Гарунова, республикамыздынъ маданият аьрекетшилери, яс поэтлер, язувшылар, йогары окув ошакларынынъ студентлери катнастылар. Йолыгысты ашаятып, Арсен Гаджиев болаяткан истинъ маънелигин белгиледи.

– Бизим республикада поэзияга сый эткен яс

аъдемлер коьп экенин коьрмеге бек суыйинишли. Буьгуьнги бизим йолыгыс яслар арасында поэзиядынъ эм адабияттынъ тагы да куьшли оьрленуъви не себеplik этер деп сенемен. Бек коьп куллык этиледи бизим ясуйкенлеримиз бен. «Верба» биригуъви аьрекетлейди, вузлар бойынша яс поэтлер эм адабиятшылар ушин кружоклар бар, – деди ол.

Дагестан Язувшылар союзынынъ Правлениесининъ председатели Магомед Ахмедов поэтлер яслар клубынынъ планлары акында айтты. Онынъ соьзлери мен клубта уйкен маъне республикадынъ маданият сообществосынынъ яс поэтлер эм адабиятшылардынъ энъ де ийги деген яратувшылыкларынынъ уьлгилери мен танысуга берилеек.

Шара барысында ятлавлар язып янғы баслаган шаирлер оьзлерининъ ятлавларын конакларга эситтирдилер.

«СЫНТАСЛАР» КИТАБИ АКЫНДА Оьмирлерден эстелик

Оъз соьзимди Кадриядынъ ятлавынынъ бир кесегиннен баслагым келеди:

*Мутылады дуьняда
коьп затлар,
Мутылады
коьп яшаган ерлер де.
Мутылады сага
мактав айтаган
Куьни-туьни эш
безбеген бирлер де.
Тек мутылмай
ювыклардынъ койылган
Ахыр мекан,
тамыр-тайпа мезарынъ.*

«Оьлисин оьрметлегенинъ – тириси аш калмас» деген соьз бар ногайда. «Оьлим – ак» деп те айтылады бизим халк арасында. Ол зат акында Х оьмирде яшаган туьрк халклардынъ зейинли аьлими, философы Юсуп Баласагуни булай деген:

*«Мен оьлемен, ызалан-
ма, кыйналма,
«Тувзан аьдем – оьлмес»
десе, ынанма».*

Оьлиди оьрметлев аьдети бизде ата-бабаларымыздан калган. «Оьлим – ортак», «Ярлы оьлсе – эл кояр» деген айтувлар да бар ногайда. Акыйкатлай да, ногай халкта оьлим – ортак. Оьлиге уйкен сый этип коядылар ахыр меканына.

Бу «Сынтаслар» деген китапти туъзгенлерге уйкен разылыгымызды билдиремиз. Олардынъ куллы-

клары енъиллерден тувыл эди. Ниетлери туъз болып, ярдамласкан ясларга да коьп савбол айтамыз.

Китаптинъ бетлерин актырып, савлай ногай халктынъ орынласкан ерлерин кезип шыккандай болдык. Туьрли оьмирлердеги сынтаслардынъ белгилери мен таныстык, эр киси мен кыскажаклыдынъ сынтасларынынъ баскалыгын сездик. Шейхлердинъ камырына барып бас ийидик. Ювык аъдемлери оьлгенлердинъ, бувынлары босап, юреклери сыгылып йылаганлары да кулакка шалынды. Уста бозлавшылардынъ, юректи ийиткен, коьзлерден яс актырган бозлавларын эситип, оьзимиз де йылап босандык.

Юреклерде бир рахатлык тувдырган сезимлер орын таптылар. Бизим ийги аьдетлерге баскаша карап баслагандай болдык.

Ногай халкка оьмирлерден мутылмас эстелик калдырганларга уйкен савбол айтамыз! Халктынъ оьмирлер бойы саклап келген байлыгына эсапсыз косым эттинъиз. Аьперим сизге!

З.Мавлимбердиева,
А-Х.Джанибеков атындагы школадынъ ана тилден эм адабияттан окутушысы.

МЕРЕКЕ

Яшавы анъ ман байланыслы

Кайбир аьдем бала шактан янга якын, онынъ бактысын туъзуьвде маънеси болган эскеруьвди саклайды. Ол аьдем мен, йолыгыс пан, савкат пан байланыслы болмага болады.

Ногайдынъ белгили композиторы,йырлавышы, ДР ат казанган маданият куллыкшысы Залимхан Максutow бал татыган балалыгыннан Оразбай нагашакасы савкатлаган куба туъсли коьызды эсинде саклайды. Онынъ коьз алдына яслыгыннан бу куьнлерде тувган Уьйсалган авылы, ярасык Ногай шоьл, ол окыган Карагас авылындагы школа, оны ноталарга уйреткен биринши окытушысы, баянист Таймас Ханмурзаев, эки авылдынъ ортасындагы йол келеди. Бу йол ман окувшы Залимхан, тетигининъ артына куба коьзын байлап, аьр юма сайын школадан уйине кайткан. (Сога коьре болартагы, онынъ яратувшылыгы Ногай шоьлге айлак ювык экени. Олай дегеним, язган аньлары ярасык шоьлимиз акында анъ усталарына соьзсиз айтаяк).

Сегизинши классты кутарган сонъ, келеектеги композитор Махачкалага окумага кетпеге суьеди, ама атасы оны айлак яс деп, кызганып йибермейди. Яс болса да,билимли деп оны Карагас авылынынъ маданият уйининъ етекшиси этип саладылар. Бир йылдан сонъ ол Г.Гасанов атындагы анъ училищеге, «Хоровое дирижирование» кеспи бойынша музыкантларды аьзирлев боьлигинде окыйды. Оны ман бирге коьызшымыз Крым-солтан Шокаев те барады.

Окыган йылларда Залимхан Максutowтынъ атасы кателенип дуьнядан кешеди эм яс йигиттинъ ийинине аьелин саклав борыш коьшеди. Ол кишкей аданасы Алимханга, анасына тирев болып

2016-ншы йылдынъ коькек айынынъ 17-де ногай композиторы Максutow Залимхан Магомед улына 70 йыл толады. Соны ман байланыста Махачкалада онынъ «Занъыра, йыр!» деген йыр йыйынтыгы куьн ярыгына шыгарылды. Сол ийгилик пен ногай халкын кутлаймыз, неге десе бизим маданиятымыз аьли де бир китапке бай болды. Сосы китапте язылып шыккан З.Максutowтынъ йыр аньларын фортепианога эм баянга онъгарган композитор Дагестан саниятларынынъ ат казанган аьрекетши Валера Шаулов. Оннан баскалай да, ол сосы китапке кирис соьзин де язган.

З.Максutow 60-ншы йылларда, Махачкалада музыкалык училищесин битирип, тувган Ногай шоьлине келеди эм маданият тармагында куллык этип баслайды. Коьп йыл-

келеди. Оьзи де аьел курады. Сол себептен анъ училищеди тамамлап, тагы да сол училищединъ «Баян» классынынъ халк алатлар бойынша специалисти боьлигинде заочно окыйды, Терекли-Мектебге С.Батыров атындагы саниятлар мектебинде окытувшы болып ислейди. Яс специалист куллыгына сав юрегин береди. Ногайыннынъ анъ маданиятынынъ оьрленуьвине уьлис косар ниетте, куьшин аямай ислейди. 1973-нши йыл Ростов-на-Дону каласында оьткен «Мы ищем таланты» Савлайроссиялык конкурста, оьзи етекшилеген хор ман катнасып, лауреаты болады. Оннан бир неше йылдан сонъ Г.Гасанов атындагы ортакреспубликалык «Саниятлар мектеблерининъ окувшыларынынъ конкурсы» деген шарада катнасып, онынъ дипломанты болган. 1996-ншы йыл Махачкалада «Хор аньынынъ» конкурсы оьтеди, мунда Ногай районда аьрекетлеген педучилищеди окувшыларынынъ хоры Залимхан Магомедовичтинъ

Йыр иеси

лар узагында маданият боьлигининъ музыкалык мектебинде окытувшы, сонъ етекшиси болып ислеген. Республикамыздынъ Г.Гасанов атлы курсларында З.Мак-сутовтынъ окувшылары коьыз тартып дережели орынларын бийлегенлер. Сонъында С.Батыров атындагы саният мектебинде ясуйкен окытувшыларынынъ арасында коьп сый казанган. Ясларга насихатшы болып, оьз билими мен боьлисип келеди. Ийги, коьримли усташа куллык эткени ушин онынъ ис йолдаслары, район етекшилери алдында тилек салып, республикамыздынъ «ДР ат казанган маданият куллыкшысы» деген сыйлы атка тийисли эткен. Ол район еринде туьрли заманларда балалар, ясуйкенлер, окытувшылар хорларын юритип, ясларга уьлги болган, туьрли конкурсларда катна-

«Меним анъым халкка куьш бергенин эм кайгылы шакта юреклерининъ сызлавын енъил эткенин калай яным суьеди».

П.Чайковский.

ген. З.Максutow яслай йырларга анъ, анъ пьесалар язады. Янғыларда композитордынъ «Занъыра, йыр» деген йыр йыйынтыгы дуьня ярыгын коьрди. З.Максutowтынъ аьелинде несилден-несилге анъ усталык коьшеди деменге де болады. Онынъ уйкен уылы Мурат – зейинли композитор, ногай атын элимиздинъ сырт яктагы калаларында данъклайды. Ол «Фестиваль авторской песни Западной Сибири » шарасында дайым да катнасады эм бир неше кайта енъуьвшиси де болган. Онынъ енъуьвлери аьли де коьп белгилемеге болады. Кызы Джамиля районымыздагы саниятлар мектебинде фортепиано эм концертмейстер классы бойынша окытувшы исин уьстинликли бардырады. Аьел басынынъ зейинлиги онынъ уныкларына да, йиенлерине де коьшкен. Олар да анъ мектебинде окыганлар, туьрли анъ конкурслар эм фестивальлердинъ енъуьвшилери. Залимхан эм Сайдат Максutowлар олардынъ уьстинликлерине суьийинедилер эм куьезленедилер.

Бу куьнлерде оьз ис аьрекетинде тийисли бийикликлерге етискен эм яс композиторларга оьзининъ яратувшылык сулыбын коьшируьвде коьп куллык эткен композитор районымыздагы саниятлар мектебинде ислейди. Ол яшавынынъ эллиге ювык йылын анъ саниятына багыслаган. Тезден белгили композиторымыз оьзининъ 70 йыллык мерекесин кардаш-туьганлары, тенъ-дослары, ис йолдаслары тоьгерегинде белгилеек. Биз онынъ кенъ яратувшылык йолында аьли де берк кепте алдыга абытламага йораймыз.

Н.КОЖАЕВА.

Суьвретте: З.Максutow.

сып, маданиятымыздынъ йыр оьрисин байыткан йигитлердинъ бириси болады.

Меним коьз алдымда турган йыр китабине ногай шаирлерининъ соьзлерине язылган 31 йыр кирген. Ол йырлардынъ коьбиси Ногай шоьлинде белгили эм халкымызга да суьйикли. Кайбирисин коьызда яде домбырада шалып ойнап йиберсенъ, бу йыр Залимхан Максutowтыкы деп ойлаяклар. Сол йырлардынъ ишинде мен энъ бириншилей болып Залимханнынъ оьзининъ соьзлерине язылган «Шоьллим» деген йыры ман танысканман. Сонъ Махачкалада музыкалык училищесинде окыган вакытта бирге Залимхан ман, сонъ мени мен окыган Сеперали Шураевтинъ давазында эситкенмен эм уйренгенмен З.Максutowтынъ «Аьсирет сен мага» (соьз-

лери Д.Шихмурзаевтики), «Сылуь кыз» (соьзлери Г.Аджигельдиевтики), «Авылым Уьй-Салган» (соьзлери Э.Яриковтыкы) йырлары ман.

Дагестан Республикасына 50 йыл толганда, Авар театрында сол уйкен байрамына багысланган концертте биз С.Шураев пен косылып коьыз тартып дуэт эсабында З.Максutowтынъ «Шоьллимнинъ бесиги» деген йырын йырлап, СССР-дынъ орталык телевидениесинде сав элге коьрингенмиз. З.Максutow коьп йыл узагына ногай халк оькимет оркестрында артист болып куллык эткен. Залимхан-агайымызды мерекеси мен кутлаймыз эм аьли де яратувшылык куьнлери куьтемиз.

Я.КУДАЙБЕРДИЕВ,

композитор.

ЭС ЭТИНЬИЗ

Соравлар бермеге боласыз

ДР-да Аьдем ыхтыярлары бойынша уполномоченный аппаратка балалары бар аьеллерден социаллык ыхтыярлары яшавга шыгарылув соравлары бойынша, айырым айтканда, социаллык яктан яклав шаралар коьруув, турак ыхтыярларды тутув, льготалар негизинде дарманлар ман канагатлав, опека эм попечительство-ды токтастырув, кыскажыларга бала табув бойынша

БИЛСЕНЬИЗ, КЕРЕКЛИ

пособиелер тоьлев эм сондай баска соравлар ман байланыста аьризелер туьседи. Соны ман байланыста 2016-ншы йылдын 13-29-ншы апрель куьнлеринде ДР-да Аьдем ыхтыярлары бойынша уполномоченный коьп балалы аьеллердинь, сакат балалары, саклав балалары бар аьеллердинь яде кыйынлы яшав аьеллериндеги аьеллердинь ыхтыярларын яшавга шыгарув

соравлары эм оларга керекли консультациялар беруув мен байланыста «Кызувлы линия» телефоны бойынша аьрекет этеди.

Баьри соравларынтьызды ис куьнлеринде 9.00-дан 13.00 саьатке дейим эм 14.00-тен 18.00 саьатке дейим бермеге боласыз: тел.: 8(8722)67-01-14, 67-31-38, 8(928)8395241, 8(989)8812137, e-mail: dag.ombudsman@mail.ru.

Йол-юрис йорыкларды бузбантьыз

Район автойолларын-да коьликти куьшли айдав – йол-юрис кателерининь бас себеплерининь бири-си. Аьлиги автомобильлер йогары скорость пен айда-га эп береди. Ама коьлик айдавшылар, белгиленген скорость режимин арттырып, йол уьстинде авариялык аьлге аькелмеге бола-таганын мутадылар.

Соны ман, 2016-ншы йылдын 16-ншы мартында «Кизляр-Терекли-Мектеб» автойолынын 90-ншы шакырымда, Батыр-Мурза авылынын ювыгында, Абдреш Заретович Оразбаев (1979-ншы йыл тувган), Нефтекум районунын Каясула авылынын яшавшысы, «ВАЗ-217030» автокоьлик пен карсылас юриске йол шетине шыгып, терекке урынган. ДТП сырагысында А.Оразбаев кателенуьвлерден еринде ок ян берген.

2015-нши йылдын СПОРТ

26-ншы май эм 23-нши июль куьнлеринде Терекли-Мектебинь Эдиге орамында болган йол-юрис кателенуьв сырагысында 3 аьдем оьлген эм 5 аьдем яраланган.

Сондай затлар болдыртпас мырадта Ногай району еринде 2016-ншы йылдын 18-21-нши апрель куьнлеринде Ногай району бойынша РФ ОМВД куьшлери мен «Скорость» деген профилактикалык шара озгарады.

Водитель «йол-юрис йорыкларынын» 10.1 пунктындагы талаплавларды каты тутпага тийисли.

«Кизляр-Терекли-Мектеб-Ставрополь крайынын япсары» «В» категориялы автойолда саьатте 90 шакырым скорость пен айдамага ярайды. «Яшавшылар пунктларында коьлик амалларга саьатте 60 шакырым, а турак зоналарда эм каралдылар ерлерин-

де саьатте 20 шакырымнан артпай юрмеге ыхтыяр бериледи». («Йол-юрис йорыклары», пункт 10.2.)

Терекли-Мектеб авылында скорость режими – саьатте 40 шакырым. Белгиленген скорость режимин бузганы уьшин тоьмендеги аьлде штраф тоьленеди:

– 20-дан 40 шакырымга дейим – 500 маьнет;

– 40-тан 60 шакырымга дейим – 1000-нан 1500 маьнетке дейим.

– 60 шакырымнан артса – 5000 маьнет яде водитель 4 айдан 6 айга дейим коьлик айдав ыхтыярын йояды.

Совзимди водителерге каратаман: йолда сак болынтьыз, сизди уьйде куьтип туратаганды мутпаньыз.

Р.КУРБАНСАИДОВ,
полиция начальнигининь
ООП бойынша орынбасары
полиция подполковниги.

Терекли-Мектеб авыл яшавшысы
Айсылув Бекбердиевна Тангаева
12-нши апрельде 50 яска толганы ман

Элли йыллык мерекень
Той болганын суьемиз.
Ийги куьнде сени мен
Куванышынъ боьлемиз.
Куьнде ясар, картайма,
Ден савлыгынъ берк болсын.
Мерекели сыпыранъда
Берекетинъ коьп болсын.

Кутлавшылар: атасы Бекберди, анасы Марие, синълилери Гульфира эм Эльмира, аданаслары Асанбий эм Тенъали.

Куьнбатар авыл яшавшысы
Набиулла Султан-Ахмедович Язлыбаевке
60 яс толганы ман

Яшавынъда, Набиулла
Коьп ийгилик эткенсинъ.
Буьгуьн ювыкларынынънынъ
Оьрметлевине еткенсинъ.
Кутлы болсын мерекень,
Ак юректен хошлаймыз.
Узак яша бизи мен
Деген тилек айтамыз.

Кутлавшылар: Кошекбаевлер – ездеси Рамазан, аьптеси Юмазиев, олардынъ кызы Алтынбийке, кеделери Сеперали, Сейдали, Мурзали, келинлери Индира, Эльмира, Эля, унык балалары.

ЮМАЛЫК

Исти коршалавга – уьйкен маьне

Быйылдын 18-22-нши апрель куьнлеринде Сочи калада Савлайроссиялык исти коршалав юмалыгы – 2016 шарасы уйгынланып оьткерилеет. Юмалык исти коршалав тармагында йылдын бас оьзгериси эсабында озбага карадады.

Юмалыктынъ эсабында исти коршалав тармагында йыйналган соравлар бойынша бир неше айырым шаралар болып оьтеек, сонынъ санында – IV Савлайроссиялык исти коршалав бойынша специалистлер създи. Юмалыкта Россия Федерациясынынъ Оькметининъ, РФ Куллык эм баска министерстволар, солай

ок халклар ара организациялар етекшилері эм ваькиллери ортакшылык этееклер.

Болып озаяк юмалык пан байланыста Исти коршалав бойынша халклар ара организациясынынъ генераллык директорынинъ орынбасары Сандра Поласки: «Исти коршалав бойынша халклар ара организациясы Россия Федерациясынынъ эм кеспи ямагатларынынъ миллет приоритетлер тармагында куллыкты коршалав ролин коьтерувге каратылган аьрекетин хош коьреди. Сол себептен бу тармакта энди де оьз коьмегин эм демевлигин этпеге аьзирлигин билдиреди», – деген ойын айткан.

ИШ ИСЛЕР БОЬЛИГИ

Баьледен куткараяксыз

2016-ншы йылдын март айынын ишинде «Каерде оьлим сатылады» деп аталып наркотиклерге карсы Савлайроссиялык ведомстволар ара акциядын I кезеги оьтти. Акциядын борышы – тел согув ман ямагатты наркотиклерге карсы куьресуьвде катнаспага шакырув, билдируьвлер йыйнав, наркотиклер мен пайдаланатаганларга эьленуьв бойынша консультация беруув.

«Сеним телефоны» бойынша сиз Ногай районуна эм республикада наркотиклер йайлувы акында билдирмеге боласыз. Солай ок акция барысында маьне наркотиклердинъ законга карсы айланысы акында

билдируьвге бериледи.

Ногай району бойынша Россия ОМВД сеним телефоны 8-(256) – 21-4-78 кеше-куьндиз ислейди. Бу телефон бойынша билдируьвлер бермеге боласыз.

Биз район яшавшыларын сезгир болынтьыз эм акциядын исинде катнасынтьыз деп шакырамыз. Аьр бир билдируьв тергелеет, аьр бир аьризеге маьне берилеет. Сиз оьзинъиздинъ ювыкларынынъиздинъ яшавын куткараяксыз.

У.БЕЙТУЛАЕВ,
Россия ОМВД начальнигининъ
куллыгын юртуьвши полиция подполковниги.

БИЛДИРУУВ

Бала каратпага суьйсенъиз

Терекли-Мектеб авылынынъ педагогикалык билими бар яшавшысы (тел.: 89382059310) 1,5-5 ясларындагы балаларга карав этуьв мен каьрлемеге болатанын билдиреди. Йогарыда белгиленген телефонга занъ согув ман баьри затты билмеге боласыз.

ВРАЧ АНЪЛАТАДЫ

Кень яйылган авырув

Дунияда энъ де кень яйылган авырувлардынъ куьби – ОРВИ (острая респираторная вирусная инфекция). Ол грипп, парагрипп, респираторно-синцитиальный, риновирусы эм аденовирусы инфекцияларды биргелестиреди.

ОРВИ инфекциясынынъ булагы – авырыган аьдем. Ол авырув басланганын сезгенше эм савлайын ийги болганша касындагыларга кавыфлы болады.

ОРВИ-дынъ савлай куьби ава тамшы ман яйылады. Арада мараз авырыган аьдем кулланган ойыншык, кийим аркалы юкпага да

болады. Мараздынъ бас белгилери – тымав, йоткирик, шуьшкыруув, бас авырув, тамактагы авырув, куьш таюв.

Авырувдынъ алдын шалар мыратта С витамин мен уьзилмей пайдаланув тийисли, ама соны тутув да мараздан савлайын сакламайды, тек онынъ оьгуьвин енъил этпеге болады. Мараз дайым да бактериаллы инфекция ман бирге оьгеди.

Эт кызувды туьсирер уьшин парацетамол, ызгы заман ибупрофен кулланылады.

К.МУСЛИМОВА,
педиатр.

ТОКТАСТЫРУВШЫЛАР:
Дагестан Республикадынъ
Халк Йыйыны,
Правительствосы.

Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Газета коьлем коммуникациялар тармагында эм маданият калымжады коршалавда законодательстводы тутува тергев салув бойынша федераллык службасынынъ ЮФО бойынша регионалык Управлениесинде регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИ №ФС 10-6455 (26 январь 2007 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтастары редакциядыкы ман келиспекке боладылар. Авторлар язымалары уьшин яваплылар. ДР-нынъ Баспа эм коьлемлик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалавга кол басылув заманы – 18 саьат. Баспалавга кол басылган – 17 саьат.

Адрес редакции
368850, Республика Дагестан, Ногайский район,
с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
газета «Голос степи».
Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru
Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)
Телефоны:
Общий отдел – 21-4-71
Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.
Тираж – 2150.
Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.
Газета отпечатана в типографии ООО «Издательство «Лотос» по адресу: 367018, ДР, г.Махачкала, Проспект Петра I, 61.